

פתח דבר

המאמרים המכונסים בכרך זה מבוססים על הרצאות שנשא מחבריהם בכנס בינלאומי שקיימה המחלקה לתלמוד באוניברסיטת בר-אילן בימים כ"ד-כ"ה באייר תשס"ו (22-23 במאי 2006). הכנס, שארגן ראש המחלקה דאז, פרופ' חיים מיליקובסקי, יחד לנושא "נוסח, מסירה ועריכה: תהליכים היסטוריים וספרותיים בהתהוות ספרות חז"ל".

חמישה מן המאמרים עניינם התלמודים: התלמוד הבבלי והתלמוד הירושלמי. המאמרים פרי עטם של פרופ' ירחמיאל ברודי ושל פרופ' שמא יהודה פרידמן, מהווים נדבך נוסף וחשוב בדיון המתמשך בשאלת זמנו, אופיו ומעמדו של "סתם התלמוד". בהיבט מסוים של שאלה זו עוסק גם מאמרו של פרופ' ריצ'רד קלמין הכלול בחלק האנגלי של הקובץ.

שלושה מאמרים עניינם הסוגיה התלמודית. פרופ' יהודית האופטמן חוזרת ודנה במרכיביה הבסיסיים של הסוגיה וטוענת כי יש לכלול גם את הברייתא ביניהם. פרופ' יעקב אלמן דן באופיין של סוגיות הפתיחה למסכת תוך עיון בסוגיות הפתיחה למסכת פסחים בבבלי ובירושלמי וההשוואה ביניהן. ד"ר מנחם כ"ץ מנתח במאמרו חטיבה של סוגיות סמוכות בירושלמי ודן במגמות העריכה שלהן ובמשמעותן.

שאר המאמרים הכלולים בקובץ עוסקים בשאלות עריכה והתהוות של חיבורים אחרים. שניים מהם כלולים בחלק האנגלי: מאמרו של פרופ' גונטר שטמברגר עוסק בשאלות עריכה ומסירה של הספרא, ופרופ' סטיבן פראד מנתח את המשמעויות האפשריות של העובדה שהדובר המרכזי במדרשי ההלכה הוא אנונימי ואת השפעתה של עובדה זו על הבנתנו את אופן היווצרותם של החיבורים הללו ותפקידם של העורכים.

מאמרו של פרופ' מנחם כהנא הוא הראשון המתפרסם לאחר זמן רב בנושא "ברייתא דמלאכת המשכן". בהערכתו הכללית את החיבור מצטרף כהנא לדעת הקודמים לו שהברייתא אכן כוללת חומר אותנטי מתורתם של התנאים.

לכל אלה מצטרף מאמרו של ד"ר ארנון עצמון על דרכי עריכתם והתהוותם של מדרשים מאוחרים שהוא מכנה "נאו־קלסיים".

אנו שמחים אפוא להביא בפני הקוראים את הקובץ הזה המכיל מגוון של מאמרים העוסקים הן בשאלות הכלליות של דרכי העריכה והתהוות של הספרות התלמודית מחד גיסא והן בסוגיות פרטניות הנוגעות להיבטים שונים של עריכה ומסירה של חיבורים מסוימים מן הספרות הזאת מאידך גיסא. בהזדמנות זו אנו מבקשים להודות לכמה אישים

ומוסדות שתרמו ממרצם ומהונם הן לארגונו וקיומו של הכנס והן להוצאתו לאור של כרך המאמרים הזה: קרן "בית שלום", קיוטו, יפן, הקתדרה לתלמוד ע"ש זלמן וליאה גספר, המרכז לחקר התורה שבעל-פה ולהפצתה ע"ש נפתל-יפה, והקתדרה על שם ליבין. כמו כן, אנחנו מבקשים להודות לצוות הניהולי של המחלקה לתלמוד ובראשם לגב' רבקה דגן, מרכזת המחלקה, על עזרתם בארגון הכנס. כולם יבואו על הברכה ממעון הברכות.

אהרן עמית ואהרן שמש
אוניברסיטת בר-אילן